

IRODALOM

CZIRFUSZ MÁRTON – HOYK EDIT – SUVÁK ANDREA (szerk):
Klímváltozás-társadalom-gazdaság
– Hosszútávú területi folyamatok és trendek Magyarországon
Publikon Kiadó, Pécs, 2015.

A szerzők a szakmai közvéleményt régóta foglalkoztató klímaváltozás hazai trendjeit mutatják be. Újszerű a szerzők megközelítése, mivel a klímaváltozást Magyarország társadalmi és gazdasági fejlődésének modellezési kíséreteihez kapcsolva értékeli. Mivel napjainkban kevés a hazai szakirodalomban az ilyen jellegű összegző értékelés, a tanulmánykötet mindenképpen úttörőnek tekinthető. A kötet a „Magyarország hosszú távú társadalmi és gazdasági fejlődési pályájának előrejelzése” című pályázat eredményeit mutatja be a 2050-ig várható demográfiai-, gazdasági és földhasználati változásokra koncentrálva. A kutatás az EGT Alapok által támogatott „Alkalmazkodás a klímaváltozásokhoz” programhoz is kapcsolódott.

A kötet első része (7 tanulmány) a klímaváltozás és társadalmi-gazdasági modellezés eddigi eredményeit mutatja be időbeli rendben. Foglalkozik emellett a klímamodellek gyakorlati alkalmazhatóságával is, figyelembe véve azokat a sérülékenységi mutatókat, amelyeket az éghajlati változások a gazdaságban kialakítanak. A kötet második részében hat tanulmány elemzi hazánk társadalmi-gazdasági fejlődését a népesség-, és a földhasználati változások tükrében, támaszkodva a klímakutatások és a társadalmi-gazdasági folyamatok vizsgálata során már alkalmazott modellezési kísérletek eredményeire.

LUX GÁBOR a területi modellezés történetét a területi tervezés szempontjából értékeli. Megállapítja, hogy az állam-szocialista rendszerben a területi tervezés a komplex társadalmi-gazdasági tervezés megvalósítását célozta, miközben az elemzések és a megvalósítások között ellentmondások húzódtak meg. A rendszerváltozást követően megkérdőjeleződött a tervezés szükségessége, a gazdaság és társadalom térbeli folyamatait napjainkban a piac irányítja, a centrum-periféria viszony megváltozott.

Véleménye szerint a szakpolitikák a jövőben akkor lesznek sikeresek, ha az intézkedések és javaslatok módszertanilag megalapozott kutatásokon alapulnak. Folytatva az előző tanulmány gondolatmentét BARANYAI NÓRA az 1990 utáni társadalmi-gazdasági folyamatokat elemzi Alapgondolata az, hogy a szakpolitikák sikerességének tétje a hosszú-távú fenntarthatóság. Rámutat arra, hogy egyre inkább szükség van a közép- vagy hosszú-távú makrogazdasági folyamatok előrejelzésére, de az országos szint alatti elemzések elvégzésére is. A társadalmi-gazdasági modellezés európai eredményeit egy 7 főből álló team, ONVÁR PATRICIA, JÓNA LÁSZLÓ, LADOS MIHÁLY, MONOSTORI ÁDÁM, SCHUCHMANN JÚLIA, SZÖRÉNINÉ KUKORELI IRÉN, TÓTH MARCELL mutatja be. Hangsúlyosan foglalkoznak a migrációval, és az EU2020 stratégiával is. A demográfiai modellek (MUDEA modell, az Európai Bizottság Ageing Reportja, a DEMIFER Projekt) vizsgálati eredményeiből arra következtetnek, hogy a migráció nagyban befolyásolja a jövőben Európa régióinak népességi mutatóit. Véleményük szerint a demográfiai modellek jelentősen különböznek egymástól, de a kutatók egyetértenek abban, hogy Európa lakossága a jövőben csökkenni fog, felgyorsul az öregedés, csökken az aktív munkaképes népesség száma, s ez a sérülékeny gazdasági versenyképesség és szociális jólét megroppanásához vezethet. KOVÁCS ANDRÁS DONÁT a klímamodellezés nemzetközi eredményeinek bemutatására vállalkozott. A modellezés jelentőségét abban látja, hogy a várható változások előrejelzése lehetővé teszi a komplex kockázatkezelést. Írásában vázlatosan áttekinti a globális és regionális modellezés alapjait. A forgatókönyveket pesszimista (növekvő népességű, illetve növekvő, majd csökkenő népességű), valamint optimista (lassuló népességű) típusokra különíti el. Vizsgálja a piac, a politika, a biztonság és a fenntarthatóság priori-

tásán alapuló GEO modelleket is. HOYK EDIT tanulmánya a hazai klímamodelleket mutatja be. Célja elsősorban a regionális, országos léptékű modellek, és néhány nemzetközi modell (az ALADIN-Climate, a német REMO, a brit PRECIS, RegCM) elemzése. Felhívja a szerző a figyelmet arra, hogy bár ezek a modellek realisztikusak és azonos hibaszázalékkal dolgoznak, törekedni kell a klímamodellek megbízhatóságának növelésére, ami a jövőben lehetővé teszi lehetővé társadalmi-gazdasági adaptációjukat. UZZOLI ANNAMÁRIA a klímamodellek eredményeinek a hazai társadalmi- és gazdasági folyamatokban való alkalmazhatóságával foglalkozik. Megállapítja, hogy a klímamodellek csak feltételeken nyújtanak információt a társadalmi-gazdasági következményekre, mivel nem ismerjük a globalizációs folyamatok nagyságrendjét, a globális és regionális gazdaság-politika irányait. A szakirodalom felhasználásával bemutatja a sérülékenységi indikátorokat, megrajzolja egy társadalmi-gazdasági sérülékenységi modellt, majd részletesen elemzi a klímaváltozás hatásait a hazai hőhullámokra. Megállapítja, hogy az eddigi forgatókönyvek alapján hazánkban a hőmérséklet emelkedése következtében az egészséghatások növekedése várható (pl. megnövekedett halálozás). Táblázatban összegzi a nemzeti és helyi szintű társadalmi beavatkozások lehetőségeit a klímaváltozás okozta sérülékenység csökkentésére. Hangsúlyozza, hogy a jövőbeli kutatások feladata a helyi társadalmak klímaváltozással szembeni sérülékenységének komplex vizsgálata és pontos előrejelzése. A klímaváltozás megjelenése a gazdasági modellezés című tanulmányában ZSIBÓK ZSUZSANNA megállapítja, hogy a hazai szakirodalom a kérdéssel nem foglalkozik fentességének megfelelően. Új irányzat ugyan a klímaváltozás gazdaságtana, amely integrált értékelő modellezést használ, de ez elsősorban a környezettudomány és a környezetpolitika számára hasznos. A tudománytörténeti áttekintésben a DICE-, a RICE-, a FUND- és az INGENM-modelleket mutatja be. A klímaváltozás gazdasági hatásainak számszerűsítésére alkalmasnak tartja a PAGE 2002 modellt. Szerepelnek még a tanulmányban egyensúlyi modellek is (WITCH, ICES, MIRAGE, GEM-E₃), amelyek a klímaváltozás gazdasági következményeit taglalják. Fontosnak tartja a szerző a környezeti-gazdasági szempontú regionális modelleket Ezek közül a RHOMOLO holisztikus modelljét, és a környezeti-gazdasági problémák vizsgálatára alapozott REEIO modelleket értékeli. A szak-

irodalom alapján hangsúlyozza, hogy a modellek nem alkalmasak konkrét előrejelzésre, inkább csak különböző szcenáriók elemzésére szolgálnak. A modellek egyszerűsítései néha alábecsülhetik a klímaváltozás károkozásait.

A kötet második része Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődésével és a területi kutatások számára fontos modellezési kísérletekkel foglalkozik. Ezek a tanulmányok a napjainktól 2050-ig tartó időszak előrejelzéseit mutatják be, ezen belül is hangsúlyos a népesség és a földhasználat jellemzőinek értékelése. TAGAI GERGELY a járáások népességének változását elemzi különböző módszerekkel, illetve modellezi a folyamatot. Az országos népességszám csökkenését (1981 óta 700 ezer fő), a termékenységi mutatók és a halandóság változásával együtt vizsgálja. A szerző valószínűsíti, hogy 2050-re jelentős változások történhetnek a népességszámban azáltal, hogy a gyermek- és aktív korú népesség aránya csökken, az idősek aránya pedig közel 30%-al nő. A területi vizsgálatokból az is kiténik, hogy ezek az arányok a különböző térségekben eltérnek egymástól, ezért a változások jelentős szociálpolitikai beavatkozásokat igényelnek a jövőben. KIRÁLY GÁBOR tanulmánya ehhez a témakörhöz kapcsolódva a magyarországi népesség jelenlegi morbiditási- és jövőbeni mortalitási helyzetét modellezi. Először a környezet-egészségügyi helyzetet elemzi a klímaváltozás kapcsán, majd az országos demográfiai modellt mutatja be, amelyre épülve megismerhetjük hazánk morbiditási és mortalitási modelljét. A modellek eredményei hasznosak lehetnek a jövőbeli extrém hőhullámok hatásainak és a jövőbeli ellátórendszerek kapacitásának a tervezéséhez. Nagyon fontos kérdés az, hogy a hazai és nemzetközi klímaváltozások milyen hatással lesznek a Föld szegénységben élő lakosságának az életminőségére. KOÓS BALINT tanulmánya azt a kérdést veti fel, hogy a klímaváltozás várható hatásai milyen folyamatokat indíthatnak el a szegénység (depriváció) területi alakulásában. Elemzésében figyelembe veszi a gazdasági folyamatokban az árak és a fogyasztás, a tőke, a termelés és termelékenység és a lehetőségek alakulását. Felhívja a figyelmet a depriváció többféle megjelenésére (szegénység, depriváció, kirekesztés). Szociológiai megközelítésében a deprivációt több dimenziós hátrányként helyezi vizsgálati előterébe. Meghatározta 3 időpontra (2011, 2031, 2051) a hazai járási szintű deprivációs- és összetett deprivációs indexet. Módszerének továbbfejlesztése lehetővé teszi a nemzetközi migráció és

az azzal járó jövedelemáramlás meghatározását, ami javítja az előrejelzések pontosságát. A földhasználat-változás modellezéséről és előrejelzéséről FARKAS JENŐ és LENNERT JÓZSEF tanulmányában találjuk. A szerzők a földhasználat-változás aktuális modellezési témaköréből az urbanizáció, az épített környezet és az infrastruktúra-tervezés, valamint a felszínborítás és az éghajlat közötti kapcsolatrendszerrel vizsgálják. Eredményeik a NATér-be való feltöltés után hozzájárulhatnak a klímaváltozás okozta problémák megoldási javaslataihoz. A szakirodalom alapján megállapítják, hogy a felszínborítás változásának okai között a történelmi trendek, a terület földhasználatra való alkalmassága, a szomszédsági hatások, és a földhasználat fejlesztők döntései játszanak fontos szerepet. Az ismert modellezési módszertanok (sejt-automaták szimulációja, gépi tanulás, statisztikai megközelítések, gazdasági egyensúly modellek, ágens alapú modellek, Markov-lánccok módszere, hibrid modellek) áttekintése után hazai példákat mutatnak be a földhasználat modellezésére. A várható változások alapján javaslatokat fogalmaznak meg a modellezés továbbfejlesztésére. Szerintük a makroprojekciók és a mikroszimulációk integrációjának irányába kell elmozdulni, és célszerű lenne nagytíji, vagy regionális almodelleket készíteni. A magyar gazdaság 2016-2050 közötti időszakára két forgatókönyvet mutatnak be ZSIBÓK ZSUZSANNA és SEBESTYÉN TAMÁS. Időben és térben, valamint ágazati szempontból egy dezaggregált, komplex modell kialakítását tartanák jónak, a mai lehetőségek viszont egy moduláris modell kialakítását teszik reálissá. A makromodellek közül véleményük szerint a strukturális -, az ökonometriai- és a Meadow-féle világmodellek alkalmasak a jövőbeli forgatókönyvek kidolgozására. A hosszú távú előrejelzésekre a strukturális modelleket tartják alkalmasnak. A munka részletesen foglalkozik a modell alapú gazdasági előrejelzés módszertanával, a modell regionalizálásával, a regionális dezaggregálás módszereivel és területi forgatókönyveivel. A szerzők megjelölik a megfelelő adatok körét, és az adatforrásokat. Bemutatják a DSGE modellblokkot, és annak felhasználási lehetőségeit, foglalkoznak a hosszú távú vezérlők trendpályáival, majd a modell kalibrálásával és becslésével. Jelentős terjedelemben írják

le a makromodell futtatásának eredményeit, és azok regionalizálását. Végül megállapítják, hogy a klímaváltozás gazdasági modellezése azért egyre nehezebb, mert a klímaváltozás komplexebb válásával újabb paraméterek kerülnek a modellbe. A túlságosan sok paraméter nehezíti a számszerűsítést, ezért a gazdasági modellezés klímaváltozás irányába történő előrelépése empirikus és elméleti kihívásokat jelent a jövőben. A kötet utolsó tanulmánya egy olyan empirikus vizsgálatot mutat be, amely a klímaváltozások okozta sérülékenységre vonatkozó lakossági attitűdöt elemzi. A kutatás alapját egy országos, a lakosság nemére, korára és települési típusára reprezentatív kérdőíves adatfelvétel képezte. A kérdések kiterjedtek a lakosság negatív környezeti hatások iránti érzékenységének, a változások kezelése iránti felelősségnek, a többletköltségek vállalási készségének, a megújuló energia iránti többlet fizetési hajlandóságnak a megítélésére. A kutatás eredményei szerint a klímaváltozás kérdését közelebb kell hozni a lakossághoz. Különösen fontos az a megállapítása a tanulmánynak, hogy a fiatalok nem rendelkeznek megfelelő ismeretekkel a klímaváltozás következményeiről. A migráció is részben a klímaváltozások következménye, s a vándorlási hajlandóság mutatói az alacsonyabb társadalmi státuszú fiatalok körében magasabb. Mindez negatív jövőképet rajzol meg a munkaerő demográfiai és piaci fejlődését tekintve.

Igen fontosnak és jónak ítélem meg a foglalomtár hozzáillesztését a tanulmánykötethez, ami segíti a gazdasági- és klímakérdésekben járatlan olvasók tájékozódását.

Összességében a kötetet hiánypótlónak tartom és figyelmébe ajánlom mind a társadalomtudomány, mind a természetföldrajz, valamint a klimatológia képviselőinek. Ismeretfejlesztő lehet ez a munka azok számára is, akik számítástechnikai vonalról közelítenek a klímaváltozás problémáinak feltáráshoz, mivel a modellalkotáson keresztül ők is közelebb kerülhetnek a kérdéskör komplex megismeréséhez. A könyv egyben figyelemfelhívás azok számára, akik mélyebben foglalkoznak a klímaváltozás gazdasági és társadalmi problémáival és azok jövőbeni megelőzésének lehetőségeivel.

KEVEINÉ BÁRÁNY ILONA

**Staatsbürgerschaft und Teilhabe: Bürgerliche, politische
und soziale Rechte im östlichen Europa**

Verlag De Gruyter Oldenbourg, München, 2014, 335 p.

A térségünkben uralkodó nézet szerint a nemzeti közösség a lényegét tagjainak közös kulturális tulajdonságaiból nyeri. Az állampolgárság ennek megfelelően ezen közösség tagjainak a kiváltsága, amely nézet mögött a térség sajátos történelmi fejlődésének nyomai sejlenek fel. A Nyugat-Európában érvényes felfogás szerint azonban a jogrend, amely az államhatárokon belül minden állampolgárt egyenlőnek tekint, maga képez közösséget és a kulturális szempontok csupán másodlagos szereppel bírnak a nemzet meghatározásában. A nemzet és az állampolgárság közötti kapcsolat ezen ellenétes felfogása alapvetően történelmi tényezők öröksége. Jelen tanulmánykötet középpontjában ennek a szembeállításnak a vizsgálata áll.

A kötet a bevezetővel együtt húsz, tematikus blokkokba rendezett tanulmányt tartalmaz, amelyek egy 2012-ben Regensburgban tartott konferencia előadásainak az anyagát foglalják össze. A szerzők többnyire jogtörténettel foglalkozó történészek, de találunk közöttük a gazdaságtudomány, a politikatudomány, vagy a jogtudomány területén jártas kutatót is. A kötetet két alapvető gondolati tartalom határozza meg. Az első az állampolgárság, mint a politikai hovatartozás egyik formájaként való felfogása, amely DIETER GOSEWINKEL tanulmányában kerül kifejtésre a kötet elején. A másik a NATALI STEGMANN bevezetőjében ismertetett polgári, politikai és szociális jogok elmélete, amely szerint az állampolgári jogok fejlődése a szociális jogok intézményesülésével végül a liberális jóléti demokratikus állam megteremtéséhez vezet el. A kötetben szereplő tanulmányok döntően ezen jogok érvényesülését vizsgálják valamely kelet-európai ország, adott korban érvényes állampolgársági szabályozásában. Hangsúlyozni kell azonban, hogy a kötet a kérdéskört végig ezen az alapvetően nyugat-európai tapasztalatokon nyugvó koncepción keresztül szemléli, vagyis döntően a jogfosztás, illetve a joggal való felruházás politikai érdekviszonyokba ágyazott történelmi példáiról olvashatunk. Arról ugyanakkor jóval kevesebbet szól a kötet – így ebben hiányérzetünk marad nekünk, magyar olvasóknak –, hogy ezek a politikai stratégiák, mégis

miképpen szolgálták a nemzeti közösség érdekeit, vagyis mi képezte legitimitásuk alapját a korabeli társadalomban.

Az első fejezet az állampolgárság intézményrendszerével és annak kialakulásával foglalkozik. A fejezet meghatározó tanulmánya DIETMAR MÜLLER munkája, aki az állampolgárságot a nemzetépítés társadalmi projektjének részeként értelmezi újra. A szerző elveti a nemzet „esszenciális”, azt öröktől fogva létezőnek feltételező értelmezését, és felvázolja a nemzet kialakítása mögött zajló és általa „*nemzetkódolásnak*” nevezett társadalmi diskurzusokat. A nemzet és az állampolgárság szerinte olyan konstrukciók, amelyek Európa keleti felében nemzetek modernitáshoz kapcsolódó társadalmi konfliktusaiban formálódtak. Az állampolgársággal kapcsolatos szabályozás alapelveit ebben a térségben 19-20. század fordulóján fektették le, amelyet a nemzetállam „ideális”, etnikailag és kulturálisan egységes összetételű népességet feltételező értelmezései, valamint a nemzet történelmi emlékezetében szereplő ideális államterületről alkotott nacionalista elképzelések is alakítottak. Véleményem szerint különösen fontos, hogy térségünk történetét hozzá hasonlóan ne önmagában, hanem legalább a kontinens egészét átfogó tágabb keretrendszer segítségével értelmezzük. Hiszen ami kisebb léptékben önálló belső fejlődés eredményének tűnik, az nagyobb léptékben gyakran intézmények, politikák és gyakorlatok adaptálásával megy végbe.

A második fejezetben HERBERT KÜPPER tanulmánya az államhatárokon túl lakó egyének honosítását (*Ferneinbürgerung*) vizsgálja a magyarországi egyszerűsített honosítási eljárás példáján keresztül. A német szerző a Magyarországon 2011-ben bevezetett állampolgársági törvényről úgy tartja, hogy az ellentmond a demokrácia általános elveinek, mivel megbontja a lakónépesség és a választásra jogosultak körének azon egységét, amely a nyugat-európai országokban alkalmazott állampolgársági jog elengedhetetlen része. A problémakör alapvetően a recenzió elején megfogalmazott ellentéttel írható le: az állampolgárság, mint jogintézmény szervezi a nemzeti közösséget, avagy a nemzetfelfogás alakítja

az állampolgársági jogot. A szerzőnek itt érdeemes lett volna kitérnie arra, hogy az intézkedés milyen visszhangra talált Magyarországon. A támogató és elutasító érvek helyi kontextusban való bemutatása ugyanis izgalmas kontrasztot képezhetett volna saját negatív véleményével. Alátámasztásul azonban mindössze a trianoni békeszerződés kerül említésre, az ennél mélyebb történeti-társadalmi keretrendszer bemutatása elmarad.

A harmadik fejezet tanulmányai a kisebbségi státusz azon ellentmondásos jellegét emelik ki, amely a kelet-európai térségben a kisebbségi állampolgár kettős elköteleződésének problémájában ölt testet. A kötet egyetlen magyar származású szerzője, K. LENGYEL ZSOLT írásában a két világháború közötti Romániában zajló magyar politikai élet egy érdekes fejezetébe kalauzolja az olvasót: az Országos Magyar Párt belső, baloldali ellenzéke egy ideig a keresztény alapokon nyugvó egységes Európáért küzdő Páneurópa Mozgalom jegyében képzelte el a kisebbségi külpolitika fő irányát. A jogász Jakabffy Elemér körül csoportosuló értelmiségi kör tagjai úgy vélték, egyfajta „európolgárság” lehet az az intézmény, amely az állampolgárság és a nemzetűséget követelő „nemzetpolgárság” között feszülő ellentétet egy magasabb szintű szerveződésben oldja fel.

Az államok felbomlása, újjak születése, valamint ezek nyomán a politikai környezet átalakulása gyakran az állampolgárság fogalmának átértelmezését is maga után vonja. A negyedik és az ötödik fejezet hat tanulmánya olyan példákkal szolgál, amelyekből egyértelművé válik, hogy az állampolgárság hatalmi eszköz a politikai elitek kezében. Jugoszlávia esetét EDVIN PEZO foglalja össze. A szerző leíró jelleggel ismerteti a jugoszláv nemzetpolitikai törekvéseket, amelyek célja az egységes jugoszláv nemzeti közösség kialakítása volt. Jugoszlávia 20. századi történetében az egymást követő állampolgársági törvények először a muszlim (1928-as törvény), később a német kisebbséget (1945-ös törvény) jelölték ki mint kirekesztendő elemeket, miközben a jugoszláv emigráció állampolgári közösségbe való beolvasztása végig kiemelt cél maradt. Jugoszlávia esete kiválóan példázza, hogy a kontinens keleti felén az állampolgárság kitüntetett nemzetpolitikai jelentőséggel bír, így fontos szerepet töltött és tölt be ma is az egységes és homogén tulajdonságokkal rendelkező nemzet kialakításának általános politikai törekvésén belül.

Az olyan diktatórikus rendszerek, mint a hitleri Németország vagy a sztálini Szovjetunió, melyek szemében az állampolgár elsősorban mint hasznosítható erőforrás jött számításba, az alapvető emberi jogokat sem vették figyelembe. A náci Németországban – ahogy KATARZYNA SZYMANKIEWICZ írja – a politikai vezetés a németnek tekintett különböző közösségektől elvárta, hogy német állampolgárokként viselkedjenek, még akkor is, ha történetesen más állam polgárai voltak. Mindemellett érdekes megállapítása a szerzőnek, hogy a hitleri etnopolitika nem csupán a különböző nemzetekre és etnikumokra irányult, hanem különbséget tett a propagandisztikus szövegekben egyébként egységesnek hirdetett németiség egyes közösségei között is. A Warta vidékére a náci Németország által áttelepített balti németek esetében is alkalmazták ugyanis az ún. Német Népi Listát (*Deutsche Volksliste*), amely a népi németeket etnikai és faji szempontok alapján minősítette és kategóriákba sorolta. A besorolás meghatározta azok körét, akik német állampolgársághoz juthattak, ezáltal pedig személyenként szabályozta a jogok (pl. élelmiszerhez jutás) és kötelezettségek (pl. katonai szolgálat) rendszerét.

A kötet utolsó részében a szociálpolitika és a társadalmi újraelosztás témaköreivel számos aktuális társadalmi-gazdasági vonatkozás kerül terítékre. MICHAEL KNOGLER és FIDELIS LANKES gazdaságtudósként faktoranalízis segítségével elemzi az Európai Unió szociálpolitikáját. A kutatók saját elemzésük során összesen öt klasztert hoznak létre. Ennek értékelésével mutatják ki, hogy az Európai Unióban ötből kettő olyan sikeres szociálpolitikai irány van (1. Németország, Belgium, Ausztria, Hollandia, Dánia, valamint: 2. Finnország, Svédország, Franciaország, Szlovénia), amely mind a munkanélküliséget, mind pedig a jövedelmi egyenlőtlenségeket sikeresen mérsékelni tudja. Kutatásuk alapján a legeredményesebbnek az olyan szociálpolitika mutatkozik, amely nagy hangsúlyt fektet többek között az élethosszig tartó tanulásra, a munkaerőpiac intézményes szabályozására és a bértárgyalásokra, valamint a progresszív adórendszerre és a bértkompenzációra a munkanélküliség leküzdésében.

MANUELA TROSCHKE záró tanulmányában a természeti erőforrásokhoz való hozzáférés kérdéskörével az állampolgárság számos aktuális környezeti, szociológiai és földrajzi aspektusát veti fel. Az *erőforrás-átok*nak (*Ressourcenfluch, resource curse*) nevezett jelenség lényege, hogy

az erőforrásokban való gazdagság gyakran negatív hatást gyakorol egy ország gazdasági teljesítményére, miközben rendkívüli módon megnöveli a társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségeket. A tanulmány négy olyan lehetőséget mutat be, amelyek révén a lakosság indirekt módon részesülni szokott az erőforrásokból származó jövedelmekből. Ezek az alábbiak: az adórendszeren keresztül történő állami újraelosztás; a többnyire részvények, vagy értékpapírok formájában létrehozott ún. erőforrás-alapok; a kitermelő vállalatok foglalkoztatása és az általuk generált belföldi kereslet; valamint a korrupció. A gyenge intézményi háttér és a nyomában fellépő korrupció azonban nem biztosítja az állampolgárok teljesebb hozzáférését az erőforrás-jövedelmekhez, ezáltal pedig előállítja az erőforrás-átok tünetegyütteseit. A szerző javaslata szerint az erőforrás-jövedelmek újraelosztásának és adóztatásának is a háztartások szintjén kellene történnie. Ennek révén—állítja a szerző—az állampolgárok közvetlen információval rendelkeznek az erőforrás-jövedelmekről, miközben érdekeltté

válnának országuk politikai és pénzügyi folyamatainak nyomon követésében.

A bemutatott tanulmánykötet elsősorban a nyugat-európai olvasókat célozza meg. Az állampolgárság jogintézményének politikaformáló jellegén keresztül próbálja meg értelmezni és elkülöníteni a kelet-európai fejlődés sajátosságait a 20. században. Hiányolhatjuk talán a kötetből azt az általános törekvést, amely Kelet-Európa elmaradottságán túl más választ is keres a kontinens két oldalán tapasztalható eltérő gondolkodásmódra az állampolgárságot illetően. Összességében a hazai, köztük a geográfus olvasóközönség is meríthet a kötetből újfajta megközelítéseket. A geográfián belül elsősorban az etnikai földrajz, a történeti földrajz és a politikai földrajz kutatási területéhez állnak közel a könyvben szereplő írások. A kötet nagyon jó vitaalapot képez a diskurzus folytatásához, jelen recenzió is ehhez kíván a maga keretei között a lehető legtöbbet hozzátenni.

BUDAI MÁTYÁS

MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

Tisztikar

Elnök: CSORBA PÉTER egyetemi tanár

Tiszteletbeli elnök: PAPP-VÁRY ÁRPÁD ny. egyetemi tanár

Alelnökök: MICHALKÓ GÁBOR tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

SZILASSI PÉTER egyetemi docens

Főtitkár: DÁVID LÓRÁNT főiskolai tanár

Ügyvivő: HEILING ZSOLT

Felügyelőbizottság: KERESZTY PÉTER, NEMERKÉNYI ZSOMBOR, ÜTÖNÉ VISY JUDIT

Választmány

AUBERT ANTAL szakosztályelnök,
intézetigazgató

BAKOS MÁRIA középiskolai tanár

BUJDOSÓ ZOLTÁN főiskolai tanár

CSAPÓ TAMÁS tszv. főiskolai tanár

DÁVID LÓRÁNT osztályelnök, tszv. főiskolai
tanár

DOBOS ANNA főiskolai docens

DOROGI LÁSZLÓNÉ középiskolai tanár

EGEDY TAMÁS tudományos főmunkatárs

FARSANG ANDREA egyetemi docens

FRISNYÁK SÁNDOR ny. egyetemi tanár,
osztályelnök

GRUBER LÁSZLÓ középiskolai tanár

GYENIZSE PÉTER egyetemi docens

GYŐRI RÓBERT tszv. egyetemi docens

GYURICZA LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi
docens

GYURIS FERENC egyetemi adjunktus

HEVESI ATTILA osztályelnök, ny. egyetemi tanár

HORVÁTH GERGELY főiskolai tanár

HUSZTI ZSOLT osztályelnök, intézetigazgató

JENEY LÁSZLÓ egyetemi adjunktus

KARANCSI ZOLTÁN tszv. egyetemi docens

KARÁTSZON DÁVID szakosztályelnök,
tszv. egyetemi tanár

KIS ÉVA tudományos főmunkatárs

KIS JÁNOS középiskolai tanár

KISS EDIT ÉVA tudományos tanácsadó,
egyetemi tanár

KLINGHAMMER ISTVÁN szakosztályelnök,
akadémikus

KOCSIS KÁROLY intézetigazgató, akadémikus

KÓKAI SÁNDOR tszv. főiskolai tanár

KOROMPAI ATTILA ny. egyetemi docens

KOZMA GÁBOR tszv. egyetemi docens

KUBA GÁBOR iskolaigazgató

KUBASSEK JÁNOS múzeumigazgató

KUNOS GÁBOR szakosztályelnök,
villamosmérnök

KÜRTI GYÖRGY iskolaigazgató

LENNER TIBOR egyetemi docens

LERNER JÁNOS osztályelnök

LÓCZY DÉNES tszv. egyetemi tanár

M. CSÁSZÁR ZSUZSANNA osztályelnök,
egyetemi docens

MÁJAI CSABA osztályelnök

MAKÁDI MARIANN szakosztályelnök,
főiskolai docens

MUCSI LÁSZLÓ osztályelnök, egyetemi
docens

NAGY BALÁZS egyetemi docens

OROSZI VIKTOR egyetemi adjunktus

PAP NORBERT osztályelnök, tszv. egyetemi
docens

PÁL VIKTOR egyetemi docens

RADICS ZSOLT egyetemi adjunktus

SIMON GYÖRGY középiskolai tanár

SISKÁNÉ SZILASI BEÁTA egyetemi docens

SUBA JÁNOS szakosztályelnök, térképész

SZILASSI PÉTER egyetemi docens

SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI IRÉN osztályelnök,
tudományos tanácsadó, egyetemi tanár

TEPERICS KÁROLY osztályelnök, egyetemi
adjunktus

TIMÁR JUDIT osztályelnök, tudományos
főmunkatárs

TÓTH ANTAL osztályelnök, főiskolai docens

TRÓCSÁNYI ANDRÁS szakosztályelnök,
tszv. egyetemi docens

VIZI ISTVÁN osztályelnök

VIZY ZSOLT középiskolai vezetőtanár

**A Közgyűlés által megválasztott tiszteleti tagok a Magyar Földrajzi Társaság
Választmányának örökös tagjai.**

Szemle

CSORBA PÉTER–PÁDÁRNÉ TÖRÖK ÉVA–KINCSES KRISZTINA: Megjelent a Nemzeti Tájstratégia (2017–2026) kormányhatározat	401
---	-----

Társasági élet

Főtitkári jelentés – MARI LÁSZLÓ	407
A Felügyelőbizottság jelentése – TINER TIBOR	409
Kitüntetések a Magyar Földrajzi Társaság 137. Közgyűlésén	410
Jubileumi köszöntés	411

Krónika

Tiszteleti rendezvény Becsei József 80. születésnapjára – GURZÓ IMRE	412
Szabó Mária 70 éves – ANGYAL ZSUZSANNA	415
G. Fekete Éva (1960–2017) – NAGY ZOLTÁN	415
Zámbó László (1936–2017) – TELBISZ TAMÁS	416
Személyi kitüntetés	417

Irodalom

Czirfusz Márton, Hoyk Edit, Suvák Andrea (szerk): Klímaváltozás-társadalom-gazdaság – Hosszútávú területi folyamatok és trendek Magyarországon – KEVEINÉ BÁRÁNY ILONA	418
Katrin Boeckh–Krisztina Busa–Antje Himmelreich–Edvin Pezo–Natali Stegmann (Hrsg.): Staatsbürgerschaft und Teilhabe: Bürgerliche, politische und soziale Rechte im östlichen Europa – BUDAI MÁTYÁS	421

TÁMOGATÓINK:

Kiadja a MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
A Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával
A kiadásért felel: Mari László
Tördelés és nyomdai előkészítés: Bonex Press Kft.
Borítóterv: Liszi János
Nyomdai kivitelezés: Healing Media Kiadó Kft.
Telefon: (06-1) 231-4040
Készült 350 példányban
HU ISSN 0015-5411